

Bartnicka, Kalina

"La presse d'éducation et d'enseignement XVIIIe siècle - 1940". T. 1, A-C, dir. de P. Caspard, Paris 1981 : [recenzja]

Rozprawy z Dziejów Oświaty 25, 261-262

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ników etc. P. Gerbaud odkrywa pewne prawidłowości w symbiozie zawodu nauczycielskiego z zawodem literackim (zwłaszcza w XIX w.) oraz bogactwo informacji zawartych w produkcji literackiej nauczycieli dla innych gałęzi historii wychowania. Uświadamia czytelnikom, jak dalece zagadnienie, o którym pisze, jest jeszcze ziemią nie znaną. Wreszcie Spivak pokazuje, jak różnie można pisać o historii wychowania fizycznego, w zależności od głównego tematu zainteresowań badacza (a raczej od jego punktu widzenia): socjologia, polityka, pedagogika. Rysuje „układ sił” w badaniach nad historią edukacji fizycznej, w którym ściśle pojęta historia wychowania do tej pory raczej ma-

ło uczestniczy, chociaż z wzajemnych relacji wychowania fizycznego w danym okresie historycznym i szkoły można bardzo wiele dowiedzieć się i odkrywać nieoczekiwane uwarunkowania, wzbogacające obydwie dyscypliny.

Podsumowując ten ogólny przegląd zawartości „Histoire de l'Éducation” trzeba podkreślić ogromny pożytek, jaki zawarte w czasopiśmie informacje dają jego czytelnikom, zwłaszcza zajmującym się historią wychowania francuskiego albo badaniami porównawczymi. Dla wszystkich zaś może być bardzo ciekawym studium współczesnego rozwoju samej historii wychowania.

Kalina Bartnicka *

LA PRESSE -D'ÉDUCATION ET D'ENSEIGNEMENT XVIIIe SIÈCLE — 1940, répertoire analytique établi sous la direction de P. Caspard, t. I: A—C, éd. Centre National de la Recherche Scientifique, Paris 1981, ss. 558.

Informacje bibliograficzne i źródłoznawcze w zakresie historii wychowania gromadzone przez Service „d'Histoire de l'Éducation” francuskiego Instytutu Narodowego Badań Pedagogicznych (INRP) udostępniane są szerokiemu gronu odbiorców przez różnego typu publikacje. Ostatnio ukazał się skorowidz prasy związanej z wychowaniem i nauczaniem we Francji, za okres XVIII w. aż do wybuchu II wojny światowej: *La presse d'éducation et d'enseignement XVIIIe—1940*, t. I: A—C, pod red. Pierre Caspada, opracowany przez Pénélope Caspard-Karydis, André Chambona, Geneviève Fraisse, Denise Poindron.

Skorowidz obejmuje prasę zarówno ściśle pedagogiczną i wychowawczą, jak czasopisma pomyślane jako pomoc dla wychowawców, oraz prasę dziecięcą (do 1900 r.) i młodzieżową, poradniki dydaktyczne i metodyczne w zakresie poszczególnych gałęzi nauczania, jak i prasę o charakterze związkowym, biuletyny i roczniki organizacji i zrzeszeń związanych z nauczaniem, doksztalcaniem zawodowym, szkolnictwem wyższym, oświatą pozaszkolną, wreszcie periodyki

o nachyleniu wychowawczym przeznaczone dla rodziny lub tylko dla kobiet, wydawnictwa o zasięgu ogólnopaństwowym, jak i regionalne, a także dotyczące kolonii. Tom I obejmuje 732 tytuły, opatrzony jest indeksami: geograficznym, chronologicznym, związków i organizacji, zakładów szkolnych, nazwisk i tematycznym.

We wstępie autorzy informują, iż mają na uwadze cel podwójny: Po pierwsze dać narzędzie pracy historykom interesującym się francuskim systemem nauczania i wychowania, i to nie wyłącznie historykom pedagogiki i wychowania, ale wszystkim, których tematyka badawcza w jakimś stopniu ma związki z problemami edukacji, a więc historykom takich dziedzin, jak rodzina, kościół, ruch zawodowy, przemysł, rolnictwo, wojskowość, zagadnienia polityczne. Drugim celem, jak mają nadzieję autorzy, będzie dostarczenie materiałów do refleksji bardziej specjalistycznej: „na temat natury i przemian fenomenu edukacji w najszerszym słowa tego znaczeniu” (s. 12). Systematyczne studia kilku tysięcy zinwentaryzowanych tytułów być może pozwolą na

rozwiązanie takich problemów, jak warunki powstawania i rozwoju prasy edukacyjnej: jej zależność od osobowości wysokich urzędników oświatowych (np. ministrów reformatorów, jak Ferry, Guizot, Duruy czy Zay), wpływu warunków społecznych i układów politycznych. Pozwolą na uściślenie, jacy ludzie brali udział w tym ruchu, kto wypełniał łamy czasopism edukacyjnych. Wreszcie można będzie zbadać ewolucję poglądów edukacyjnych wewnątrz instytucji wydających periodyki lub je firmujących: państwowych (ministerstwa), kościelnych, zgromadzeń prywatnych, wydawnictw poszukujących nowego typu klienteli. Autorzy sądzą, iż te problemy stoją w centrum problematyki historycznej, gdy wychodzi ona ponad historię idei, gdyż wprowadzają do badań grę sił społecznych, stanu umysłów, indywidualności i zbiorowości, trwałości i zmian. W ten sposób rozszerza się terytorium badań historycznych.

Z repertorium wyłączone pewne tytuły periodyków dotyczących spraw edukacji i kształcenia, które będą przedmiotem osobnych opracowań, jak np. prasę syndykalistyczną nauczycieli, gazety szkolne, biuletyny byłych uczniów i absolwentów szkół, prasę studencką i periodyki wyższych uczelni o zawartości ściśle naukowej, sprawozdania z konferencji, kongresów, roczniki.

Opracowanie każdego tytułu umieszczonego w repertorium zawiera dane bibliograficzne (wraz z mutacjami i filiacjami tytułów), omówienie przedmiotu zainteresowań, zawartości, ponadto sygnatury Biblioteki Narodowej w Paryżu lub Biblioteki Instytutu Narodowego Badań Pedagogicznych (INRP), w której znajduje się dane czasopismo (w wyjątkowych wypadkach — w braku danego tytułu w wyżej wymienionych zbiorach — sygnaturę odpowiedniej biblioteki paryskiej, gdzie można z nim się zapoznać).

Kalina Bartnicka

„JAHRBUCH FÜR ERZIEHUNGS- UND SCHULGESCHICHTE”, Akademie — Verlag — Berlin, t. 1—21 (1961—1981).

W 1961 r. ukazał się w Niemieckiej Republice Demokratycznej pierwszy rocznik nowego czasopisma naukowego „Jahrbuch für Erziehungs- und Schulgeschichte” („Rocznik Poświęcony Historii Wychowania i Szkolnictwa”). Inicjatywa wydawnicza wyszła ze strony Komisji do Spraw Historii Wychowania i Szkolnictwa Niemieckiej Akademii Nauk w Berlinie (Kommission für deutsche Erziehungs- und Schulgeschichte der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin), a przede wszystkim jej przewodniczącego, znakomitego historyka wychowania Roberta Alta. Znany jest on polskiemu czytelnikowi z dwóch swoich prac, przetłumaczonych na język polski: *Postępowy charakter pedagogiki Komeńskiego* (Warszawa 1957) i *Wychowanie u ludów pierwotnych* (Warszawa 1960).

Obok Roberta Alta w skład kolegium

redakcyjnego nowego rocznika weszli: Hans Ahrbeck, Werner Hartke, Johannes Irmscher, Gerda Mundorf i Wolfgang Steinitz. Od 1971 r. Komisja do Spraw Historii Wychowania i Szkolnictwa rozpoczęła swą działalność w ramach nowo powstałej instytucji — Akademii Nauk Pedagogicznych Niemieckiej Republiki Demokratycznej. Skład Komisji wydającej „Jahrbuch für...” rozszerzył się wówczas i obok Roberta Alta jako przewodniczącego na jej czele stanęli Helmut König — zastępca przewodniczącego i Walter Hackel — sekretarz naukowy. Wreszcie od 1980 r. przewodniczącym Komisji został Karl-Heinz Günther.

Jak piszą wydawcy we wstępie do pierwszego „Rocznika”, zadaniem nowego periodyku jest zapoznanie czytelnika z dorobkiem historyków pedagogiki, ukazanie dziejów rozwoju myśli